

Najvtipnejší z vtipných **TERRY
PRATCHETT**

KOBERČANIA

KOBERČANIA

Najvtipnejší z vtipných **TERRY
PRATCHETT**

KOBERČANIA

slovar

THE CARPET PEOPLE

First published in Great Britain in 1971 by Colin Smythe Ltd
Revised edition published 1992 by Doubleday,
an imprint of Random House Children's Publishers UK
A Random House Group Company

Doubleday edition published 1992
Corgi edition published 1993

Copyright © Colin Smythe Ltd, 1971
Copyright © Terry and Lyn Pratchett, 1990
Illustrations by Mark Beech copyright © Penguin Random House, 2017

Discworld® is a trademark registered by Terry Pratchett.

The moral right of the author and illustrator has been asserted.

Na Slovensku prvý raz vyšlo
vo vydavateľstve Columbus v roku 2003.
Translation © Vladislav Gális 2003, 2017
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., 2018

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v akejkoľvek forme alebo akýmikoľvek prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-3288-9
www.slovart.sk

Venujem Lyn – ako vtedy, tak i teraz

AUTORSKÁ POZNÁMKA

Táto kniha mala dvoch autorov a obaja boli jednou a tou istou osobou.

Koberčania vyšli v roku 1971. Mali mnoho nedostatkov, ktoré väčšinou súviseli s tým, že ich napísal sedemnáštročný chalan.

V podstate sa predávali a napokon sa vypredali. A bolo.

A potom sa asi pred siedmimi rokmi začali predávať knihy zo série *Plochozem*, ľudia si ich kupovali a vraveli: „Ozaj, čo sú zač títo *Koberčania* od toho istého autora?“ Vydavateľom sa napokon zunovalo stále vysvetľovať, že o *Koberčanov* nie je záujem, a rozhodli sa, že prišiel čas na nové vydanie.

Knihu si prečítal štyridsaťtriročný Terry Pratchett a povedal: Počkať. Napísal som to, keď som si ešte myslel, že fantasy sú len samé bitky a králi. Teraz si skôr myslím, že vo fantasy by malo ísť o to, aby bitky neboli a aby sme si poradili aj bez kráľov. Momentík, len to kde-tu prepíšem...

Ale viete, ako to je, podaj prst...

Takže toto je výsledok. Nie je to celkom taká kniha, akú som napísal vtedy. A nie je to celkom taká kniha, akú by som napísal dnes. Je to výsledok spoločného úsilia, ale

aspoň tomu druhému nemusím dať polovicu honoráru.
Aj tak by ju minul na hlúposti.

Chceli ste to. Tu to máte. Vďaka.

Mimochodom, veľkosť mesta Metropol
je približne → .

A stylized, handwritten signature in black ink, consisting of a large loop and a horizontal line extending to the right.

Terry Pratchett

15. september 1991

PROLÓG

Nazývali sa Munrungovia. Znamenalo to Ľudia alebo Právě ľudské bytosti.

Takto sa nazýva väčšina ľudí. A potom jedného dňa kmeň stretne iných ľudí a pomenuje ich napríklad Iní ľudia alebo, ak to nedopadlo najlepšie, Nepriatelia. Keby vymysleli nejaké výstižnejšie meno, napríklad O niečo pravejšie ľudské bytosti, neskôr by to ušetrilo veľa problémov.

Niežeby Munrungovia boli primitívni. Pismir o nich tvrdil, že majú bohaté kultúrne dedičstvo. Myslel tým príbehy.

Pismir poznal všetky staré príbehy i mnoho nových a rozprával ich, keď celý kmeň očarene počúval a nočné ohne sa rozpadali na popol.

Niekedy sa zdalo, že ho počúvajú ešte aj mohutné vlasy, ktoré rástli za oplotením osady. Akoby sa zhrčili a priblížili.

Najstarší príbeh bol najkratší. Pismir ho neopakoval často, ale kmeň ho poznal naspamäť. Bol to príbeh, ktorý sa rozprával v mnohých jazykoch po celom Koberci.

„Na začiatku,“ vravel Pismir, „bola len nekonečná plocha. Potom prišiel Koberec, ktorý plochu zakryl. Vtedy bol Koberec ešte mladý. Medzi vlasmi sa nestihol usadiť prach. Boli štíhle a rovné, nie ohnuté a skôrnatené ako dnes. A Koberec bol prázdny.“

Potom prišiel prach, padal na Koberec, hromadil sa medzi vlasmi, zapúšťal korene v hlbokých tieňoch. Prach pomaly a potichu sadal medzi vyčkávané vlasy, až napokon v Koberci vytvoril hrubú vrstvu.

A z prachu nás Koberec všetkých utkal. Najprv malé tvory, ktoré sa plazia a bývajú v norách a vysoko vo vlasoch. Potom soraty a tkaninotoče, trompy, kozy, gromery a snargy.

Odvtedy bol v Koberci život a hluk. Áno, aj smrť a ticho. Ale v krosnách celku stále chýbala jedna niť.

Koberec bol plný života, ale neuvedomoval si, že žije. Vedel jestvovať, ale nevedel premýšľať. Ba dokonca nevedel ani len to, čím je.

A tak sme z prachu povstali my, Koberčania. Dali sme Kobercu meno, pomenovali sme všetky tvory a tkanina celku bola hotová. Áno, my prví sme Koberec pomenovali. A odvtedy si uvedomoval sám seba.

Hoci nás môže rozfúkať Smršť, ktorá nenávidí život v Koberci, hoci sa nad nami predlžujú tieňe, my sme duša Koberca a to je veľká vec. My sme jeho výkvet.

Samozrejme, že to všetko treba chápať len obrazne, ale myslím, že je to dôležité, nie?“

1. KAPITOLA

Zákon predpisoval, že všetky kmene v Normskej ríši museli každý desiaty rok prísť na sčítanie ľudu.

Nechodili kvôli tomu až do veľkého hlavného mesta Metropol, ale do opevneného mestečka Tregon Marus.

Sčítanie ľudu, to nebola maličkosť. Tregon Marus za noc zdvojnásobil svoju veľkosť i význam, keď zrazu pred jeho hradbami vyrástli kmeňové stany. V meste na návštevníkov čakal konský trh, päťdňový jarmok, starí priatelia a celá záplava noviniek.

A ako inak, samo sčítanie ľudu. Do šuchotajúcich zvitkov pribúdali nové mená a – ako si ľudia nahovárali – zvitky potom putovali do Metropolu, dokonca do vznešeného paláca samého cisára. Normskí úradníci usilovne zapisovali, koľko má kto prasiať, kôz a trompov, a ľudia sa šuchtali k ďalšiemu stolu a platili dane v kožušinách a kožiach. To sa im na celom sčítaní páčilo najmenej. Ale trpezlivo čakali v rade, ktorý obchádzal celý Tregon Marus, vstupoval doň cez východnú bránu, pokračoval cez malé brány a stajne, cez trhové námestie a cez sčítareň. Ľudia prinášali

k úradníkom aj novorodencov a brká sa knísali a škriabali na pergamen ich mená. Nejednen príslušník kmeňa takto dostal nejaké smiešne meno, lebo úradník nevedel, ako sa čo v jeho jazyku píše. Takéto veci sa v dejinách stávajú častejšie, než by človek čakal.

Na piaty deň správca mesta zvolal všetkých kmeňových náčelníkov na trhové námestie, aby si vypočul ich sťažnosti. Niežeby ich vždy riešil, ale aspoň si ich vypočul a prikyvoval, takže sa všetkým zlepšila nálada, aspoň kým neprišli domov. Hovorí sa tomu politika.

Tak to bolo vždy, pokiaľ pamäť siaha.

A na šiesty deň sa ľudia vrátili do svojich domovov po cestách, ktoré postavili Normovia. Mierili na východ. Keby sa vybrali opačným smerom, teda na západ, napokon by došli k hlavnému mestu Metropol. Tam sa táto cesta stala len jednou z mnohých ciest, ktoré vstupujú do metropoly. Nekončila sa tu, pokračovala aj za Metropolom, ale tu sa už volala Západná cesta, zužovala sa, kľukatila, až napokon došla k najzápadnejšiemu bodu Predložky.

Taká bola mocná Normská ríša. Pokrývala takmer celý Koberec od Drevostenia až k pustatine neďaleko Lakholmu na severe.

Na západe hraničila s Divočinou a okrajmi Koberca, na juhu sa jej cesty načahovali až k Predkozubiu. A tak aj po-maľovaní divosi z Dyhy, bojovní Hibolgovia, ba i uctievači ohňa z Predložky vzdávali úctu vznešenému cisárovi.

Pravda, niektorí z nich trochu nechotne, lebo nemali Normov v láske, keďže ríša neschvaľovala malé vojny a lúpeže dobytka, ktoré boli v odľahlých oblastiach obľúbenou kratochvílou. Ríša dávala prednosť mieru. Len v mieri

mali totiž ľudia dosť času, aby mohli zarábať peniaze na platenie daní. V podstate to fungovalo.

A tak sa kmeň Munrungov po sčítaní pobral na východ a na ďalších desať rokov zmizol z kroník ríše. Niekedy sa Munrungovia medzi sebou škriepili, ale celkovo žili mierumilovne a vyhýbali sa dejinám, ktoré bývajú pre ľudí smrteľne nebezpečné.

Potom jedného roku neprišla z Tregon Maru nijaká správa...

Starý Grimm Orkson, náčelník Munrungov, mal dvoch synov. Glurk bol starší, a keď starý Orkson zomrel, prevzal po ňom funkciu náčelníka.

Podľa munrunského spôsobu myslenia, ktorý sa vyznačoval pomalosťou a rozvážnosťou, nemohlo byť lepšej voľby. Glurk vyzeral ako druhé vydanie svojho otca, počnúc širokými plecami a končiac hrubočizným krkom, ktorý bol centrom jeho sily. Kopiju hádzal najďalej zo všetkých. Holými rukami premohol snarga a na dôkaz toho nosil náhrdelník z dlhých žltých snardžích zubov. Vládal zdvihnúť koňa jednou rukou, celý deň bežať bez toho, aby sa zadychčal, a dokázal sa priplaziť k pasúcemu sa zvieraťu tak blízko, že úbohý tvor niekedy skapal od šoku, skôr než Glurk zdvihol kopiju. Je pravda, že keď rozmýšľal, pohyboval perami a bolo vidieť, že mu v hlave do seba vrážajú myšlienky ako zelenina v bublajúcej polievke, ale nebol hlúpy. Ono sa to totiž nedalo nazvať hlúposťou. Jeho mozog napokon vždy došiel do cieľa. Len malou obchádzkou.

„Je to muž činu, nie slov. Slová sú totiž preňho príliš zložité,“ vravievali o ňom ľudia, ale iba keď ich nepočul.

Raz, chýlilo sa už k večeru, kráčal domov cez prašné čistiny. V jednej ruke niesol loveckú kopiju s kosteným hrotom a druhou si na pleci pridržoval dlhú tyč.

Uprostred tyče sa hompáľal za nohy priviazaný snarg. Na druhom konci tyče drobčil Snibril, Glurkov mladší brat.

Starý Orkson sa oženil skoro a žil dlho, takže medzi bratmi bol dlhý časový odstup, vyplnený radom dcér, ktoré náčelník starostlivo povydával za slušných, vážených a hlavne zámožných Munrungov.

Snibril bol útly, najmä ak ho porovnávali s bratom. Grimm ho poslal do prísnej normskej školy v Tregon Mare, nech tam z neho vychovajú úradníka. „Ledva udrží kopiju,“ pošťazoval sa, „možno mu to pôjde lepšie s perom. Napokon, nie je na zahodenie mať v rodine aj vzdelanca.“

Keď Snibril zo školy tretíkrát ušiel, Grimma prišiel navštíviť Pismir.

Pismir bol šaman, akýsi kňaz-všeumelec.

Šamana mala väčšina kmeňov, ale Pismir bol iný. Aspoň raz do mesiaca si umýval všetky časti tela, ktoré bolo vidieť. Už to bolo nezvyčajné. Ostatní šamani si väčšinou pestovali špinu, lebo zastávali názor, že čím je človek špinavší, tým pôsobí mystickejšie.

Okrem toho nechodil ovešaný množstvom peria a kostičiek a nerozprával ako iní šamani v susedných kmeňoch.

Ostatní šamani jedli huby so žltými bodkami, ktoré rástli vo vlasových húštinách, a vykrikovali: „Híjahjaheja! Hejahejajahjah! Hng! Hng!“, čo rozhodne znelo mysticky.

Pismir hovorieval napríklad toto: „Pre úspech každej činnosti je rozhodujúce správne pozorovanie reality, po ktorom nasleduje dôkladná dedukcia a presná vizualizácia cieľov. Všimli ste si, že divoké trompy vždy prichádzajú

asi dva dni pred stádami soratov? Mimochodom, nejedzte huby so žltými bodkami.“

Vôbec to neznalo mysticky, ale zaberalo to a Pismirove čary im napokon zabezpečili dobrý lov. Niektorí Munrungovia si potichu mysleli, že dobrý lov je skôr výsledkom ich šikovnosti. Pismir ich názor podporoval. „Aj pozitívne myslenie je totiž veľmi dôležité,“ hovorieval.

Pismir bol zároveň oficiálny medicínman. Munrungovia sa zhodli (hoci nechotne, lebo Munrungovia veľmi dajú na tradíciu), že je oveľa lepší ako posledný medicínman, ktorého mali. Ten si liečenie predstavoval tak, že vyhadzoval do vzduchu kosti a vykrikoval: „Hjahjahja! Hgn! Hgn!“ Pismir vždy v miske pomiešal rôzne druhy vzácného prachu, vyrobil zo zmesi tabletky a povedal: „Jednu uži večer pred spaním a jednu ráno.“

Príležitostne poskytoval rady aj v iných záležitostiach.

Keď Pismir prišiel za Grimmom ohľadne Snibrila, starý náčelník práve štiepal drevo pred chalupou. „Nebude zo snarga slanina, ani z trompa kozacina,“ utrúsil na úvod, len čo sa starcovi svojím typickým nečujným spôsobom zjavil za chrbtom. „Nemôžeš Snibrila zase poslať do Tregon Maru. Je to Munrung. Nečudo, že odtiaľ stále uteká. Nikdy sa z neho nestane úradník. Nemá to v krvi. Tak mu tu dovoľ zostať. Postarám sa, aby sa naučil čítať.“

„Chceš ho naučiť čítať? Len smelo do toho,“ vyhlásil Grimm a pokrútil hlavou. „Nevyznám sa v ňom. Celý čas sa len poneviera. Aj jeho matka bola taká. Pravda, po svadbe dostala rozum.“

Grimm sa sám čítať nikdy nenaučil, ale úprimne obdivoval úradníkov v Tregon Mare. Vedeli na kúsok pergamenu robiť značky, ktoré mali pamäť. Aj to bol istý druh

moci. Vzal si do hlavy, že časť takej moci musí získať aj niekto z Orksonovcov.

A tak Snibril chodil s ostatnými deťmi do Pismirovej dedinskej školy. Naučil sa tam písať, čítať, počítat a k tomu naspamäť normské zákony. Bavilo ho to, hltal vedomosti, akoby od nich závisel jeho život. Pismir povedal, že veru neraz aj závisí.

A čo bolo zvláštne, zároveň z neho vyrástol lovec, takmer rovnako dobrý ako jeho brat. Ale lovil inak. Glurk poľoval. Snibril pozoroval. Pismir povedal, že na zvieratá netreba poľovať. Stačí ich dostatočne dlho pozorovať, potom si treba nájsť vhodné miesto a prídu aj samy. Takmer všetko sa dá robiť aj lepšie.

Keď starý Grimm zomrel, uložili ho do mohyly navíšenej z prachu Koberca s kopijou po boku. Munrungovia netušili, kam človek ide po smrti, ale to ešte neznamenalo, že by tam mal hladovať.

Glurk sa stal náčelníkom a čakala ho úloha odvieť kmeň na najbližšie sčítanie. Ale posol, ktorý ich mal zavolať do Tregon Maru, meškal a Glurka to znepokojovalo. Niežeby sa nevedel dočkať platenia daní a nepovažoval za vhodné vyraziť do mesta na prieskum, prečo posol mešká, ale Normovia boli zvyčajne veľmi spoľahliví – najmä keď išlo o vyberanie daní.

Lenže keď v ten večer s bratom putovali domov, nechť si svoje obavy pre seba. Snibril zafučal a prehodil si tyč na druhé plece. Bol od brata nižší a mal pocit, že sa ešte scvrkne, ak na pár minút nezhodí náklad.

„Už si necítim nohy,“ vyhlásil. „Nemohli by sme si chvíľu odpočinúť? Päť minút nás nezabije. A... bolí ma hlava...”

„No dobre, päť minút,“ pristal Glurk. „Ale viac nie. Stmieva sa.“

Došli k normskej ceste. Neďaleko od nej smerom na sever čakalo Drevostenie, domov a večera. Sadli si.

Glurk, ktorý nikdy nemárnil čas, sa pustil ostriť hrot kopije na kúsku kameňa, ale obaja bratia zároveň pozorovali cestu, ktorá sa beľala v súmraku. Vinula sa na západ a v prítmí vyzerala ako planúca čiara. Vlasý vôkol nej boli plné hustnúcich tieňov. Snibrila cesta fascinovala, odkedy mu otec povedal, že všetky cesty vedú do Metropolu. Pomyslel si, že medzi vchodom do jeho chalupy a prahom cisárovhó paláca leží vlastne len cesta. A keď si človek zráta všetky ulice a cestičky, ktoré sa od cesty odpájajú... Keď raz na ne človek stúpi, môže skončiť kdekoľvek, a ak zostane sedieť a čakať pri ceste, kto všetko môže prejsť okolo? Pismir zase tvrdil, že všetko je navzájom poprepájané.

Zložil si hlavu do dlaní. Bolest' sa zhoršila. Cítil sa, ako-by mal sluchy zovreté v kliešťach.

Dnes bol v Koberci zvláštny deň. Ťažko sa lovalo. Väčšina zvierat zmizla a prach medzi vlasmi sa v bezvetrí ani nepohol.

„Nepáči sa mi to,“ ozval sa Glurk. „Celé dni sa na ceste nezjavila ani živá duša.“

Vstal a načialhol sa za tyčou.

Snibril zastonal. Bude si musieť od Pismira vypýtať tabletku...

Vysoko vo vlasoch sa mihol tmavý tieň a prefrngol na juh.

Ozval sa zvuk, taký hlasný, že otriasol celým telom, a strašným nárazom zasialhol Koberec. Bratia sa vrhli do prachu a vlasý okolo nich vo víchrici úpeli a kvílili.

Glurk sa chytil drsnej kôry vlasu a vytiahol sa na nohy, vzpierajúc sa búrke, ktorá zúrila okolo neho. Vysoko nad ním zapraskal a zarachotil hrot vlasu a vlasy navôkol sa vlnili ako sivé more. Pomedzi ne sa valil štrk. Balvany veľkosti človeka sa napoly gúľali a napoly leteli hnané vetrom.

Glurk sa pevne držal jednou rukou, druhú vystrel za bratom a strhol ho do bezpečia. Potom sa obaja mlčky schúlili v rachote.

Ako rýchlo búrka prišla, tak rýchlo sa obrátila na juh. Za ňou nasledovala tma.

A ticho, ktoré dunelo ako gongy.

Snibril zažmurkal. Nech to bolo čokoľvek, zobralo to so sebou aj bolesť hlavy. V ušiach mu zapraskalo.

Vietor ustal a on začul na ceste dupot kopýt.

Blížil sa veľmi rýchlo a znel divoko a vystrašene, ako by kôň utekal sám.

A naozaj, keď sa napokon zjavil, bol bez jazdca. Uši si pritískal k hlave a oči mu od strachu svietili nazeleno. Biele srst' sa mu leskla od potu a voľné opraty pri cvale plieskali o sedlo.

Snibril mu skočil do cesty. Vo chvíli, keď sa zviera pokúsilo precvárať popri ňom, schmatol opraty, sekundu bežal vedľa duniacich kopýt a vyšvihol sa do sedla.

Nevedel, prečo sa na to odvážil. Asi to bol výsledok dôkladného pozorovania a presnej vizualizácie cieľov. Jednoducho si nevedel predstaviť, že by to neurobil.

Do dediny ich priniesol kôň, ktorý sa medzitým upokojil. Uloveného snarga ťahali za sebou.

Oploenie dediny bolo na niekoľkých miestach polámané a štrkové balvany rozdrvili zopár chalúp. Glurk po-

zrel na rodinný príbytok a Snibril začul ston, ktorý mu unikol z úst. Náčelník zliezol z koňa a pomaly vykročil k svojmu domovu.

Alebo k tomu, čo kedysi bolo jeho domovom.

Ostatní príslušníci kmeňa sa prestali rozprávať a úctivo sa rozostúpili, aby mohol prejsť k miestu, kde spadol vysoký hrubý vlas. Vlas rozbil oplotenie. Koniec vlasu ležal v tom, čo zostalo z orksonovskej chalupy. Veraje ešte chrabro stáli uprostred popadaných trámov a zvyškov slamennej strechy. Pribehla Berta Orksonová s deťmi a vrhla sa mu do náručia.

„Pismir nás vytiahol von, skôr ako spadol vlas,“ narietkala. „Čo si len počneme?“

Neprítomne ju potľapkal, ale ďalej zísal na zničenú chalupu. Potom vyliezol na hromadu trosiek a poobzeral sa.

Dav bol tak ticho, že každý zvuk, ktorý Glurk vydal, sa stonásobne ozýval. Najskôr rinčanie, keď zdvihol hrniec, ktorý zázračne unikol zničeniu. Hľadel naň, akoby jeho vzorku videl prvý raz, a obracal ho v žiare ohňa. Zdvihol ho nad hlavu a šmaril o zem.

Potom zdvihol nad hlavu päšť a zakľal. Preklíňal vlasy Koberca, tmavé dutiny Podkladu, démonov Podlahy, Tkaninu i Osnovu. Kričal Nevysloviteľné slová a dokonca vyriekol kľatbu Retwatshuda Vydriducha, pri ktorej praskali kosti, alebo tak sa aspoň hovorilo, hoci Pismir tvrdil, že je to čistá povera.

Kľatby vírili vo večerných vlasoch a nočné tvory Koberca počúvali. Zlorečenie za zlorečením sa vršili do vysokého stĺpu, ktorý hrozivo vibroval.

Keď Glurk skončil, vzduch sa ešte chvel. Klesol na trosky. Sedel s hlavou v dlaniach a nikto sa k nemu neod-